

3. Конституція Польської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала). К. : Москаленко О.М., 2018. 84 с.
4. Конституція Іспанії от 07.12.1978. URL : <http://www.uznal.org/constitution.php?text=Spain&language=r> (дата обращения: 24.10.2020).
5. Конституція Фінляндії от 11.06.1999. URL : <http://worldconstitutions.ru/?p=139> (дата обращения: 24.10.2020).
6. Конституція Республіки Словенія от 23.12.1991. URL : <http://worldconstitutions.ru/?p=109> (дата обращения: 24.10.2020).
7. Регламент Верховної Ради України : затв. Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 № 1861-VI. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (дата звернення: 24.10.2020).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-24>

ДО ПИТАННЯ ДОПУСТИМОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, ПЕРЕГЛЯД АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ (З МІРКУВАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ)

Константин О. В.

*доктор юридичних наук, заслужений юрист України,
професор кафедри конституційного та адміністративного права
Національного транспортного університету
м. Київ, Україна*

Однією є найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу відповідно до частини першої статті 17 Конституції України є захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки.

Тому вжиття відповідними інститутами державної влади (у межах їх повноважень, визначених Конституцією та законами України) заходів для забезпечення не лише економічної, а й інформаційної безпеки, поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України, становить конституційно визначену умову існування України як суверенної та незалежної держави.

Як повністю виправданий з міркувань забезпечення інтересів національної безпеки, унеможливлення застосування державою-агресором власних телеканалів для деструктивного впливу на свідомість громадян України, крок органів влади України розглядається запроваджена навесні

2014 року заборона на трансляцію в ефірі та у кабельних мережах у нашій державі російських телеканалів, перелік яких (в аспекті заборони їх трансляції) поступово розширювався [1].

Необхідно відзначити, що через їх агресивну риторику трансляція російських телеканалів заборонена також у Латвії [2], Литві [3] і частково у Молдові. Наприклад, 12 лютого 2018 року в Молдові набули чинності зміни до Кодексу про телерадіомовлення, які передбачили заборону трансляції на території країни новинних і аналітичних, військових та політичних передач і ток-шоу, вироблених в країнах, що не підписали Європейську конвенцію про транскордонне телебачення. До цих країн відноситься, зокрема, і Росія, яка підписала цей документ ще в 2006 році, але не ратифікувала його. У молдавському суспільстві названий закон отримав неофіційну назву «Про боротьбу з російською пропагандою» [4].

Однак, Україна не обмежилася встановленням лише заборони на трансляцію в ефірі та у кабельних мережах російських телеканалів. 5 лютого 2015 року було також прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» № 159-VIII (далі – Закон № 159-VIII), підпунктом 4 пункту 1 розділу I якого Закон України «Про кінематографію» від 13 січня 1998 року № 9/98-ВР (далі – Закон № 9/98-ВР) доповнено статтею 15¹. У частині першій цієї статті даного Закону встановлено заборону на розповсюдження і демонстрування в Україні фільмів, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що створюють позитивний образ працівників держави-агресора, працівників радянських органів державної безпеки, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України, а також трансляцію (дemonстрування шляхом показу каналами мовлення) фільмів, вироблених фізичними та юридичними особами держави-агресора [5].

Запровадження відповідно до Закону № 159-VIII зазначених вище заборон на трансляцію в Україні російських телеканалів, а також на розповсюдження і демонстрування фільмів, вироблених у Російській Федерації після 1 січня 2014 року або які містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що створюють позитивний образ працівників держави-агресора, працівників радянських органів державної безпеки, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України, можна розглядати у певній мірі як обмеження конституційного права кожної людини, яка знаходиться в Україні, на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації (частина друга статті 34), а також гарантованої громадянам частиною першою статті 54 Конституції України свободи

літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також їх права на захист інтелектуальної власності, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Однак, за приписами частини третьої статті 34 Конституції України здійснення прав кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, *може бути обмежене законом* в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

В абзаці восьмому підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 22 січня 2020 року № 1-р(І)/2020 Конституційний Суд України визначив юридичну позицію, що право особи на доступ до інформації, гарантоване статтею 34 Конституції України, *не є абсолютним і може підлягати обмеженням*. Такі обмеження мають бути винятками, які передбачені законом, переслідувати одну або декілька законних цілей і бути необхідними у демократичному суспільстві. У разі обмеження права на доступ до інформації законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію вказаного права і не порушувати сутнісного змісту такого права [6].

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод також допускає можливість обмеження свобод думки і слова, права на вільне вираження своїх поглядів і переконань, вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію, якщо такі обмеження встановлюються законом, переслідують легітимну мету і є необхідними в демократичному суспільстві. Зокрема, у пункті 2 статті 10 Конвенції передбачено, що свобода вираження поглядів пов'язана з обов'язками та відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду [7].

Таким чином, можна підсумувати, що потреби протидії численним загрозам і викликам інформаційній безпеці української держави

зумовлюють можливість правомірного (у рамках чинної Конституції і міжнародних договорів України) запровадження Верховною Радою України прийняттям закону системи заборон та обмежень, спрямованих на унеможливлення застосування іншими державами, зокрема тими, які визнані агресорами, найновітніших інформаційних технологій впливу на свідомість та погляди громадян України через телеканали, інші засоби масової інформації чи аудіовізуальну продукцію, зокрема якщо відповідні інформаційні матеріали, програми, твори, продукція прямо чи приховано передбачають розпалювання національної та/або релігійної ворожнечі, містять пропаганду війни, переслідують мету змінити конституційний лад насильницьким шляхом або закликають до порушення суверенітету і територіальної цілісності України.

Література:

1. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 січня 2015 року «Про надзвичайні заходи протидії російській загрозі та проявам тероризму, підтримуваним Російською Федерацією». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-15>
2. В Латвії заборонили трансляцію дев'яти російських каналів. URL: https://focus.ua/world/444943-_latvii_zapretili_transliatsiiu_9_rossiiskikh_telekanalov
3. МИД Литви призвал ограничить российское телевидение на территории ЕС. URL: <https://point.md/ru/novosti/v-mire/mid-litvy-prizval-ogranichit-rossiiskoe-televeshchanie-na-territorii-es>
4. Как в Молдавии отнеслись к запрету российских телепрограмм. URL: <https://www.dw.com/ru/как-в-молдавии-отнеслись-к-запрету-российских-телепро-грамм/ a-42568959-0>
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» від 5 лютого 2015 року № 159-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-19>
6. Рішення Конституційного Суду України від 22 січня 2020 року № 1-р(І)/2020 у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини четвертої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va01p710-20>
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004